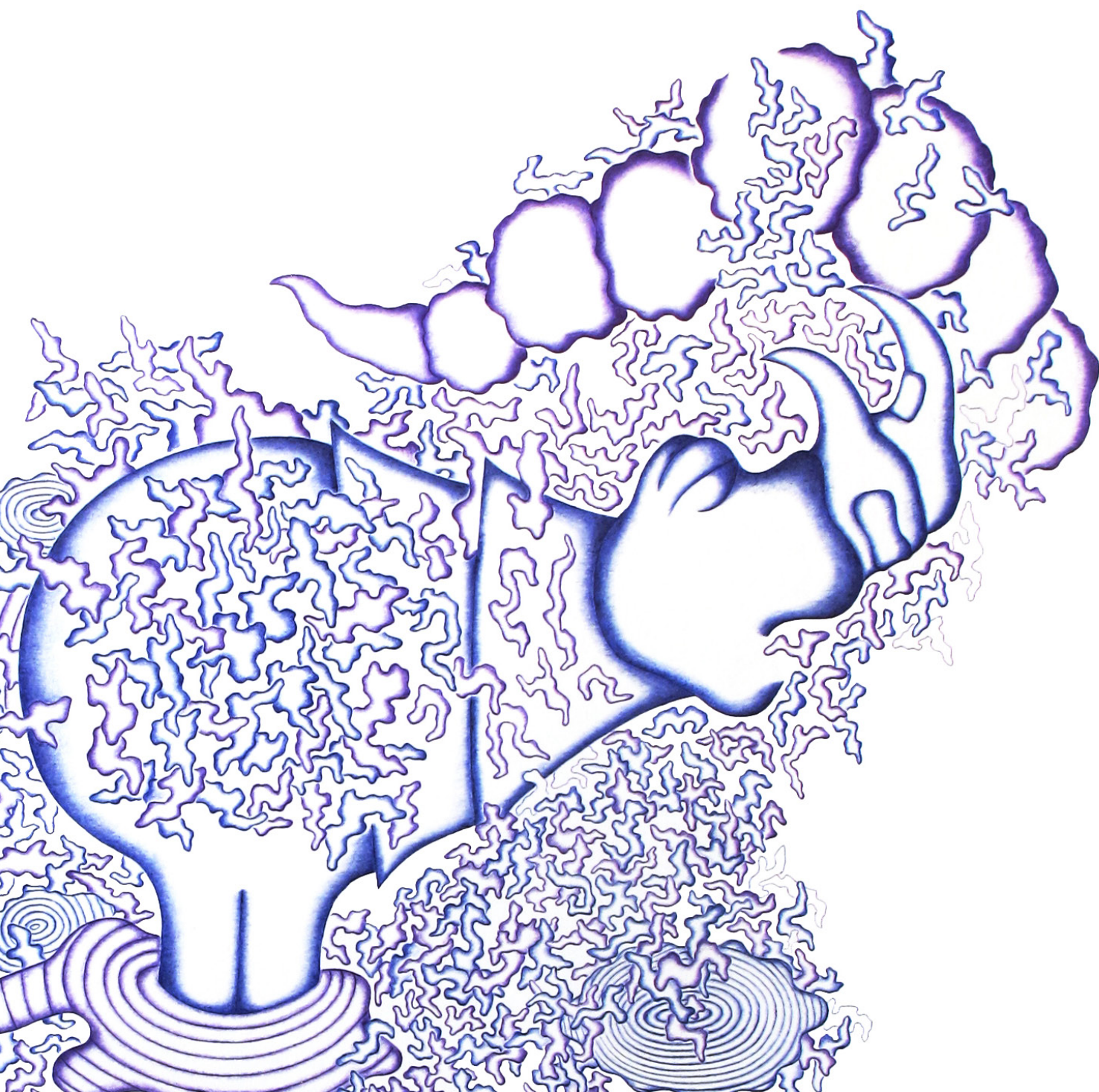

Perception

NIKLAS ROSENQVIST

Examensarbete för bildkonstnär, YH-examen

Författare: Niklas Rosenqvist

Utbildningsprogram och ort: Yrkeshögskolan Novia, Bildkonst(YH), Jakobstad

Inriktning/alternativ/Fördjupning: Bildkonst

Handledare: Albert Braun, Göran Torrkulla

Bedömare: Ulrika Ferm, Björn Aho

Utställt: Strengberg Kunsthalle, Jakobstad, Finland

Titel: Perception

Datum: 26.05.2014

Sidantal: 24

Abstrakt

I mitt lärdomsprov har jag gjort en serie teckningar i kulspetspenna. Detta massproducerade vardagliga verktyg ses främst som ett skrivredskap även om kulspetspennan gradvis börjat användas inom teckning av allt flera konstnärer sedan produktionen påbörjades på 1940-talet.

Teckningarna i detta arbete presenterar mitt sätt att jobba överlag men går även in på hur jag arbetar i kulspetspenna. Innehållet i teckningarna består av abstrakta former som blandas samman, överlappar samt smälter ihop med figurativa varelser. Dessa återkommande varelser som oftast har sitt ursprung i något slags klotter, representerar tankar och känslor jag inte kan förmedla varken i tal- eller skriftspråk. I denna serie teckningar har jag kombinerat både intuitivt och medvetet tecknande för att skapa intressanta kontraster mellan det planerade och det spontana.

Språk: Svenska Nyckelord: Kulspetspenna, Teckning, Klotter

Degree Thesis for Fine Art, Bachelor of Fine Art

Author: Niklas Rosenqvist

Degree Programme: Novia University of Applied Sciences, Fine Art, Jakobstad 2014, Finland

Specialization: Degree Program in Fine Art

Supervisors: Albert Braun, Göran Torrkulla

Examinators: Ulrika Ferm, Björn Aho

Exhibition venue: Strengberg Kunsthalle, Jakobstad, Finland

Title: Perception

Date: 26.05.2014

Number of pages: 24

Abstract

In my final thesis I have done a series of drawings in ballpoint pen. This mass-produced everyday instrument is mostly seen as a tool for writing or note-taking. Nevertheless, it has become ever more popular among artists since mass-production started in the 1940s.

The drawings in this work present my way of working in general but also my technique with the ballpoint pen. My drawings consist of abstract shapes that blend, overlap and melt together with figurative creatures. These recurring creatures, that usually originate from some kind of doodles, represent the thoughts and feelings I cannot convey in speech or written language.

In this series of drawings, I have worked both intuitively and consciously in order to create interesting contrasts between the planned and the spontaneous.

Language: Swedish

Keywords: Ballpoint pen, Drawing, Doodles

Innehållsförteckning

1	I Pionjäreernas fotspår	6
2	Val av verktyg	8
3	Idéer utvecklas	10
4	Teckningen växer fram	10
5	Klotter	12
6	Budbärare och mönster	13
7	Tid att teckna, tid att tänka.....	13
8	Den röda pennan	14
9	Inspiration	14
10	Kulspetspennans framtid	14
	Källförteckning	22

1 | pionjärenas fotspår

Konstnärer som funnit användning för den massproducerade kulspetspennan i sitt konstnärliga arbete finns det numera ganska många av och antalet har gradvis ökat med åren. Kulspetspennans uppkomst är ett resultat av flera människors arbetsinsatser. Amerikanen John J. Loud var den som uppfann den första versionen i slutet av 1800-talet. Hans konstruktion fungerade dessvärre inte alltför väl så den slog aldrig igenom. Det kom att dröja ända till 1930-talet, då ungraren László Bíró tillsammans med sin bror György och Andor Goy började utveckla den moderna kulspetspennan. Andra världskriget som bröt ut 1939 gjorde att bröderna Bíró som var judar flydde via Frankrike till Argentina, där de sedan påbörjade produktionen av kulspetspennan.

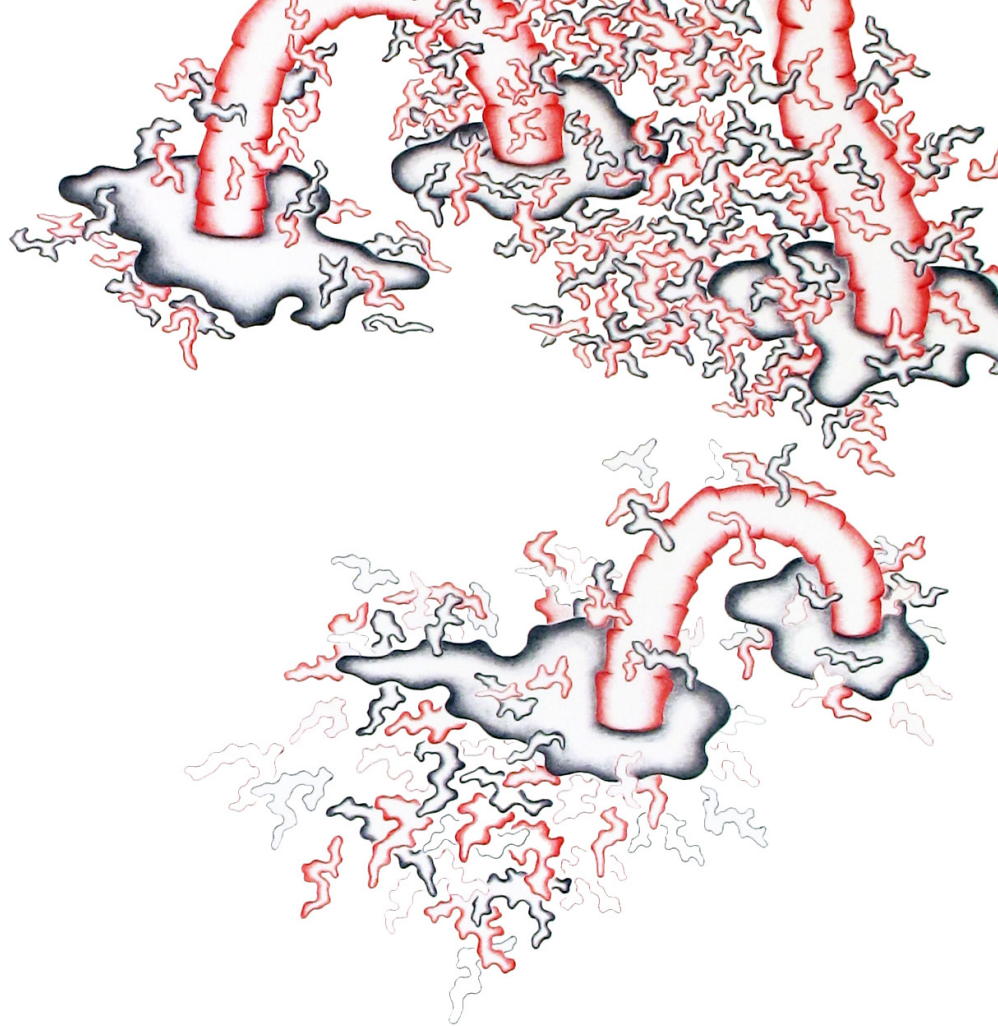
Den argentinske konstnären Lucio Fontana anses vara en av de första som använde sig av kulspetspennan i sitt konstnärliga arbete. Han var bosatt i Italien men åkte tillbaka till Argentina under andra världskriget. Där hade lanseringen av kulspetspennan just då påbörjats. Fontana använde pennan för att göra skisser och teckningar för arbeten i andra medier. Hans teckningar från den här perioden innehåller en kontinuitet och rörelse, något som futuristerna eftersträvade.

Alberto Giacometti började använda sig av kulspetspennan på 1950-talet då den hade blivit ett allt mer vardagligt verktyg. Han gjorde ett flertal teckningar fram till sin död 1966 med kulspetspenna, och många av hans teckningar var tecknade på sidor eller pärmar från böcker eller tidskrifter. Det massproducerade verktyget var överlag inget som tilltalade 1950-talets konstnärer.

Konstnären Alighiero Boetti var en del av Arte Povera (fattig konst)-rörelsen som uppstod i slutet av 1960-talet. Denna rörelse använde sig av okonventionella material, framförallt funna objekt, och ifrågasatte de rådande hierarkierna och smakestetikerna inom konstfältet. Boetti skapade sina första verk med kulspetspenna i början av 1970-talet. Ononimo är ett verk där Boetti lät flera grupper helt och hållet fylla papper med kulspetspenna och sedan lade ihop dem till större verk.

Jan Fabre är den konstnär som huvudsakligen tog kulspetspennan i bruk som ett medium. Han har skapat ett flertal både små och stora verk med pennan mellan åren 1977 och 1992. Tivoli (1990) är ett verk där Fabre helt täckte ett tidigt 1800-talsslott i Mechelen, Belgien med blå kulspetspenna.

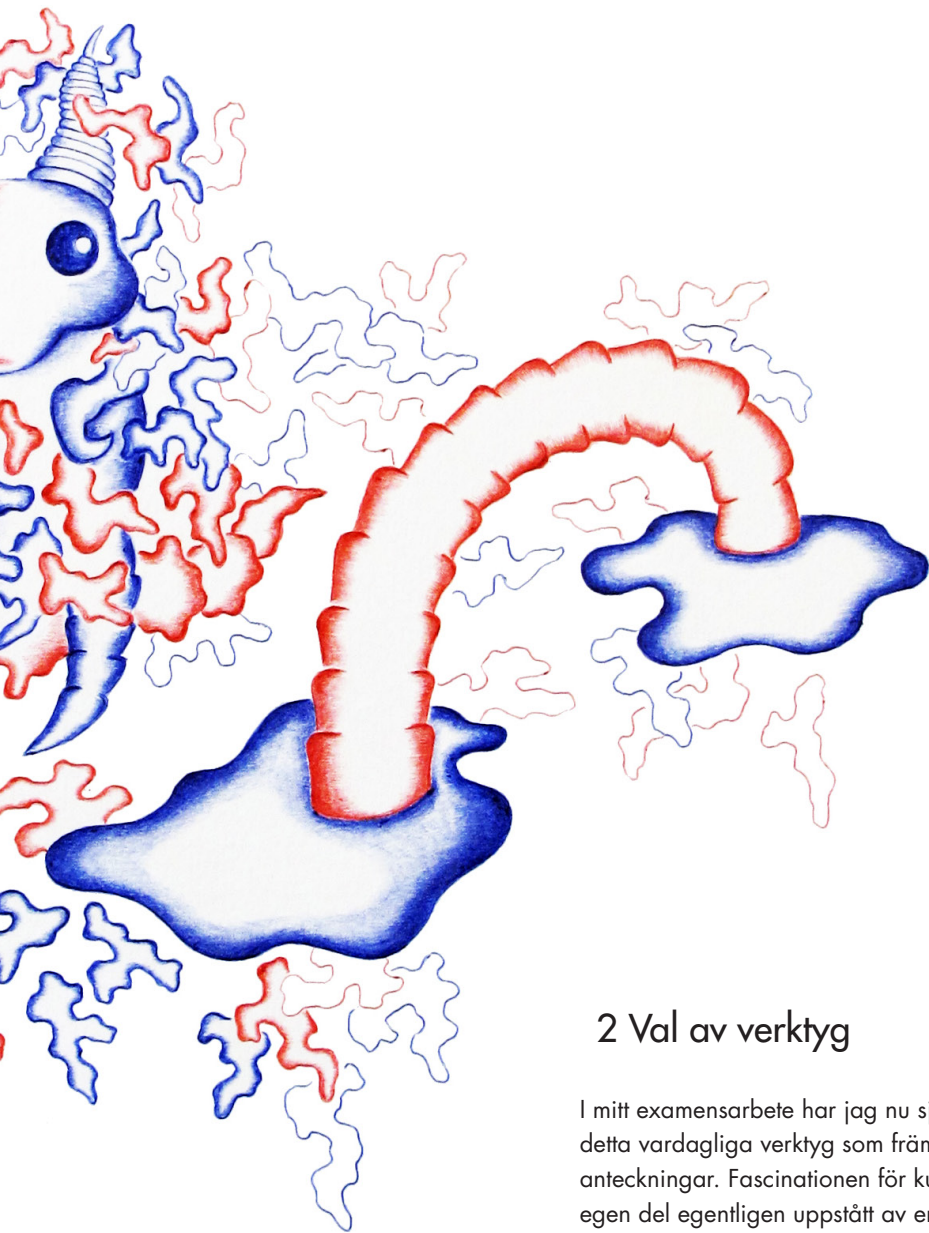

Joanne Greenbaum är främst känd för sitt måleri men har även fyllt hundratals skissblock med kulspetspenteckningar sedan början av 1990-talet. Hon har integrerat pennan i sitt dagliga liv genom att till och med teckna med den då hon gör andra vardagliga sysslor, t.ex. ser på tv. Detta har hjälpt henne att bryta loss från de mer medvetna besluten.

Russel Crotty tecknade redan som barn med kulspetspenna för att senare, efter sina konststudier i måleri, återuppta verktyget då han kände att måleriet inte gav honom det han var ute efter. Han är mest känd för sina glasfiberglober där han använt sig av kulspetspenna och akvarell.

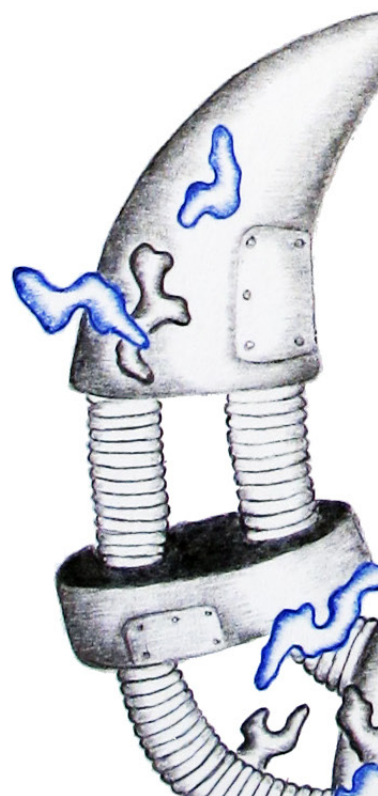
Konstnären Dawn Clements tecknar både med sumibläck och kulspetspenna men växlar mellan de båda medierna. Detta gör hon för att växla tempo. Sumiteckningar är väldigt snabba, medan kulspetspennan är ett betydligt mer långsamt verktyg att teckna med, men samtidigt ett mer exakt verktyg.

Toyin Odutola hör till de yngre framgångsrika konstnärer som använder sig av kulspetspenna i sitt konstutövande. Odutola tecknar med kulspetspenna i en blandteknik där hon även använder akrylfärg. I sina verk behandlar hon ras och identitet.

2 Val av verktyg

I mitt examensarbete har jag nu själv valt att teckna med detta vardagliga verktyg som främst används för att göra anteckningar. Fascinationen för kulspetspennan har för min egen del egentligen uppstått av en slump. Precis som de flesta av oss födda i västvärlden efter 1950-talet har jag nog haft tillgång till dessa pennor hela mitt liv, men sett på dem framför allt som ett skrivverktyg. Det är inte alls konstigt då den först och främst är framtagen för att skriva med precis som andra varianter av pennor. Sådant som är en del av vardagen reflekterar vi sällan heller över. Händelsen som fick mig att upptäcka kulspetspennans potential inom teckning var då jag för ett par år sedan råkade vinna ett paket kulspetspennor på ett lotteri som en skolklass ordnade i min hemstad Lovisa. Det som gjorde att jag den här gången såg på kulspetspennan på ett annat sätt har jag inte kunnat sätta fingret på ännu, men jag tror att det hade att göra med att paketet innehöll 4 pennor av olika färg.

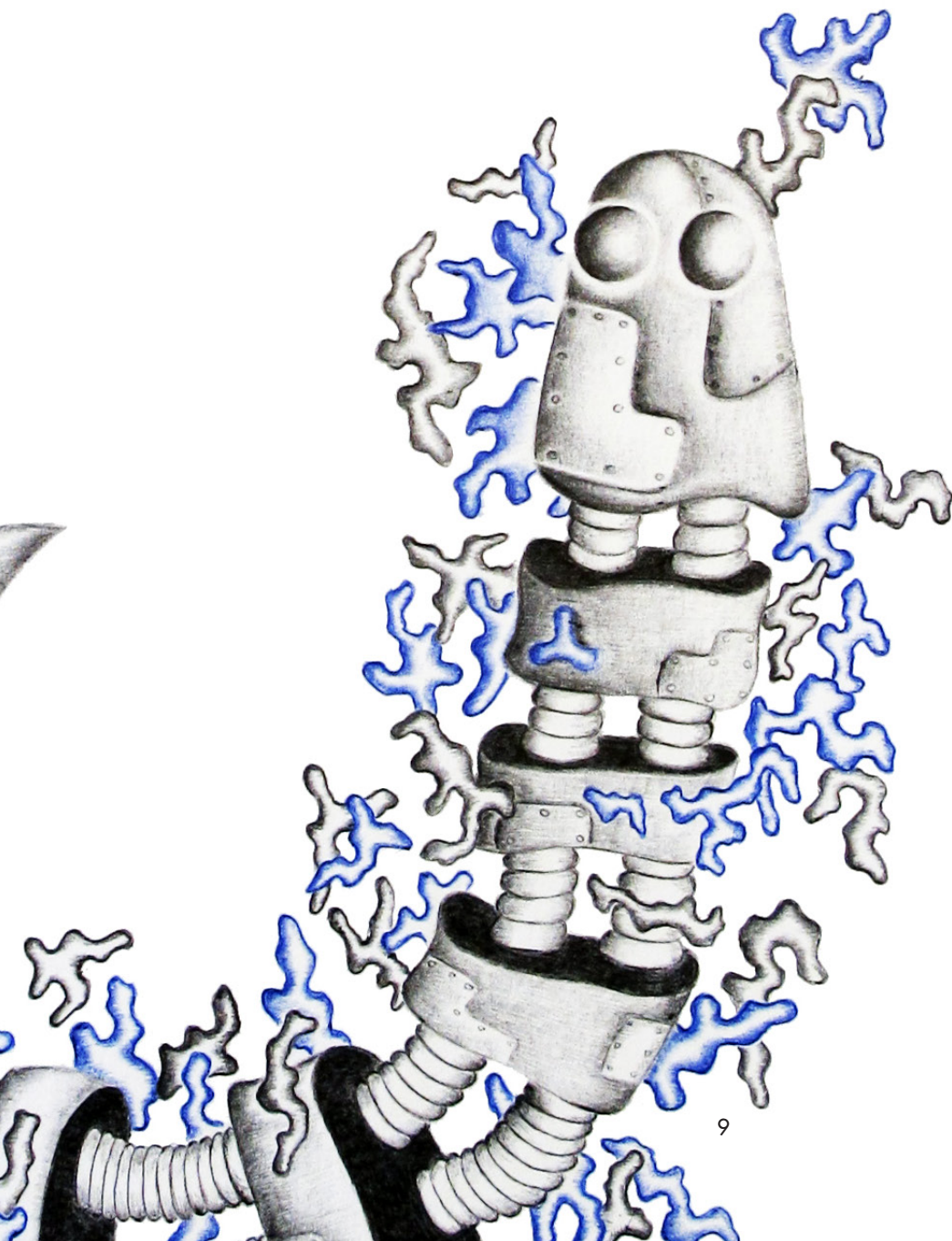
Vanligtvis är det ju kulspetspennor med blått bläck man stöter på, då det är pennan med den färgen som det produceras mest av. I detta fall fick jag även tillgång till kulspetspennor med svart, rött och grönt bläck.

Kulspetspennan som val av verktyg att teckna med kan jag mycket väl förstå att många förkastar. Det finns lika många sätt att teckna på som det finns utövare. Vissa egenskaper som kulspetspennan har kan uppfattas som nackdelar.

Drar man ett streck går det inte att ångra sig genom att radera det igen. Så en beslutsamhet måste finnas. Känslan av att inte kunna ha full kontroll över tecknandet kan också vara avskräckande då kulspetspennor ibland spottar ur sig bläckplumpar.

För min egen del försöker jag efter bästa förmåga undvika att se på dessa egenskaper som nackdelar. Tecknandet med dessa pennor ser jag ändå som en rätt långsam process, så några extra "ritualer" för att minimera risken för bläckplumpar är inget jag ser som något större problem. Då jag tecknar med kulspetspenna har jag minst en likadan penna av samma färg till förfogande för att kunna

växla penna då jag märker att penspetsen börjar bli varm av friktion. Risken för plumpar tenderar att öka när spetsen blir varm, och då är det bäst att undvika att teckna ljusa valörer med just den pennan. Jag använder mig även av extra papper för att testa pennans funktion, samt en pappershandduk att med jämna mellanrum torka av spetsen. För att undvika onödig beröring vid teckningen har jag ett papper under den hand som jag tecknar med. Det som tilltalar mig främst med kulspetspenna är den fina linjen som går att skapa samt svärtan i själva bläcket. Pennornas lättillgänglighet är även något jag uppskattar. Begränsningar ses ofta som problem, men utan dem skulle kreativiteten säkerligen förtvina. Då det saknas begränsningar behövs inga lösningar och då kan saker kännas meningslösa. Givetvis kan för mycket begränsningar även ha samma effekt.

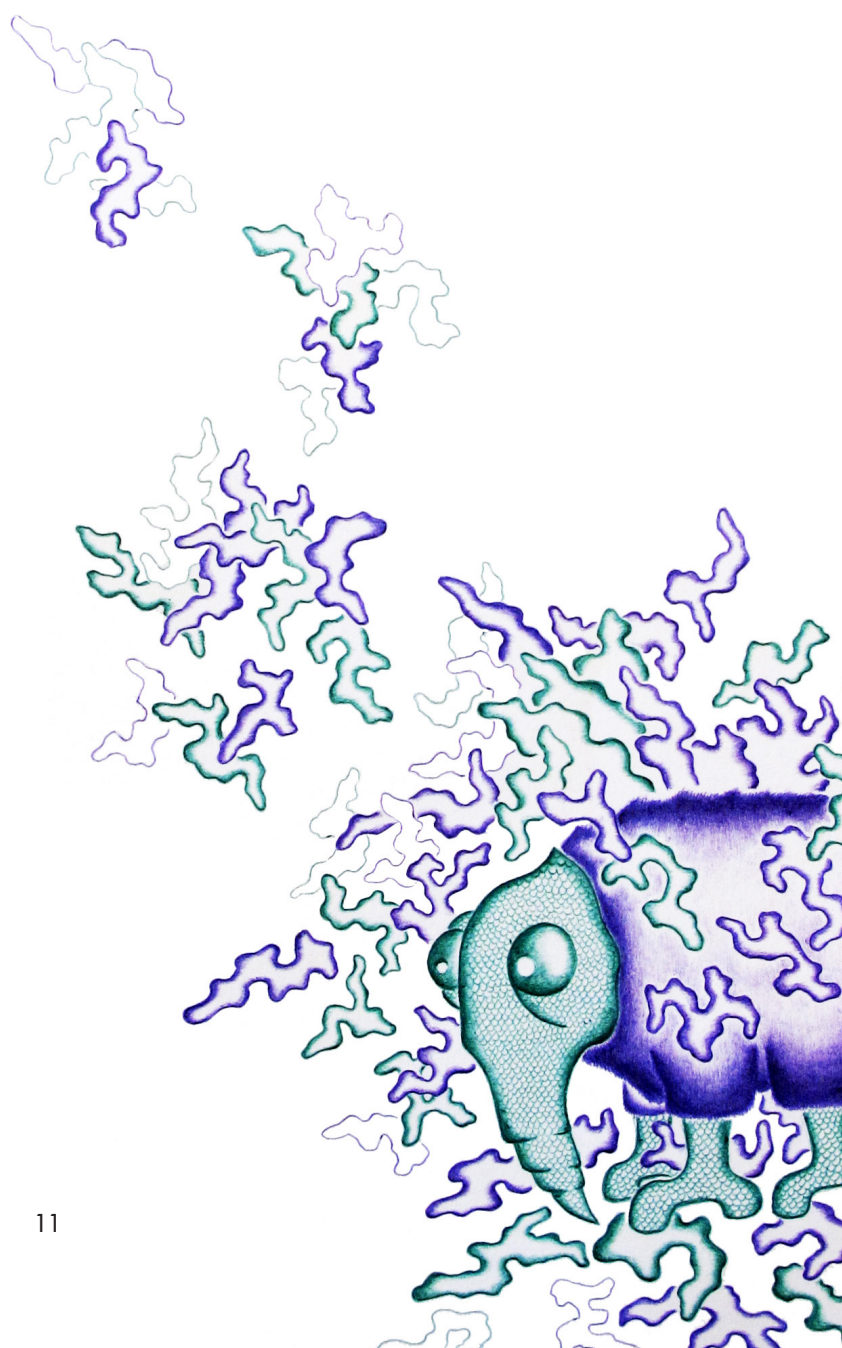

3 Idéer utvecklas

Idén till detta arbete har egentligen kommit från tidigare konstverk, bl.a. ett verk jag gjorde till grupputställning Osmosis som jag deltog i våren 2013, där jag arbetade både form- och innehållsmässigt på ett lite liknande sätt även om verktygen då var stålpena och vitt flytande bläck på svart papper. Vad gäller användning av kulspetspennor har jag under de två senaste åren från och till tecknat med dem, men då i samband med en blandteknik. Teckningar skapade på kaffelaverat papper. Den här gången ville jag se hur kulspetspennan tar sin form på egen hand.

4 Teckningen växer fram

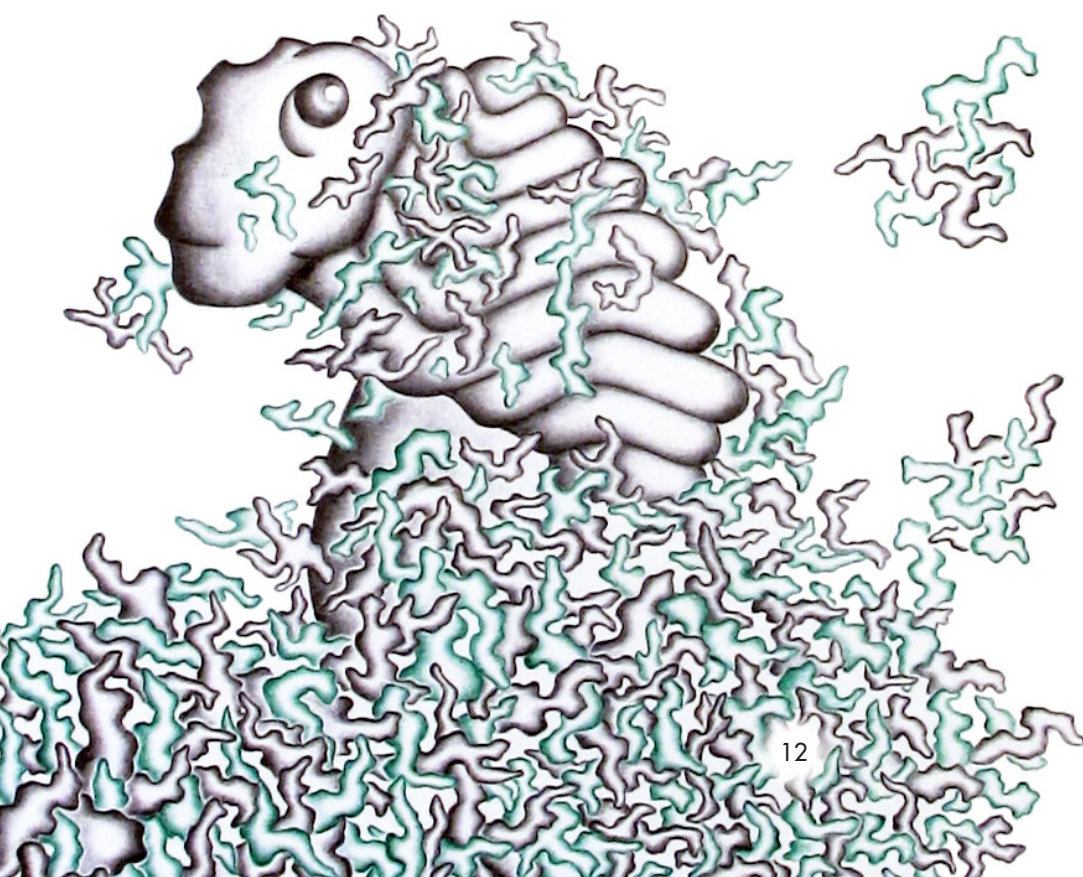
Mitt examensarbete består av en serie kulspetspennteckningar i varierande storlek. I detta arbete har jag utgått från mindre detaljer som efterhand byggs upp till större helheter. Det är egentligen ett arbetssätt som är motsatsen till hur man i det flesta fall bygger upp bilder, d.v.s. då tecknar man först upp någonting i sin helhet och först sedan börjar detaljarbetet. Motivmässigt innehåller teckningarna abstrakta former och fragment som överlappar och smälter samman med mer eller mindre figurativa karaktärer. Teckningarna kan man säga att växer fram även om de samtidigt kan framstå som om de verkar falla sönder. Tomrummen i teckningarna kan jag uppfatta som fält för möjligheter och är för mig lika viktiga som de tecknade ytorna. De abstrakta formerna i dessa teckningar uppstår genom ett intuitivt tecknande och kommer till genom de beslut som jag fattar i stunden. Det mera figurativa i teckningarna så som t.ex. karaktärer och varelser har för det mesta sitt ursprung i något klotter även om de ibland även kan uppstå spontant. Teckningarna i detta arbete är tecknade i färgpar, och färgerna jag använt mig av är svart, blå, lila, röd och grön.

5 Klotter

Klotter är för mig en viktig del av min skapandeprocess. Hur mycket jag än avskyr att använda ordet klotter, så har det svenska språket inget bättre alternativt ord att erbjuda. Ogillandet över detta ord grundar sig på dess negativa rykte. Klotter kopplas ofta samman med vandalism. Engelskans motsvarighet doodle eller franskans gribouillage låter betydligt mer beskrivande och positivt.

När man klottrar är tecknandet så att säga ofokuserat och man ställer inga krav på slutresultatet. För mig fungerar den här sortens tecknande väldigt bra då jag ofta finner något intressant jag kan tänkas utveckla i dessa klotter. Klotter är ett bra sätt att i någon mån upprätthålla sin lekfullhet och spontanitet, något som man annars har en benägenhet att tappa då man blir äldre och börjar följa regler och normer.

6 Budbärare och mönster

Figurer eller varelser är ett återkommande tema i min konst. Personligen ser jag dessa varelser som antropomorfa. De fungerar för mig som budbärare av tankar och känslor som jag varken i skriftspråk eller i talspråk lyckas förmedla. Ibland kanske jag har en aning om vad figurerna vill berätta men för det mesta är jag inte säker. Däremot är jag säker på att jag har ett behov av att teckna dem.

Mönster är även ett element som brukar dyka upp i mina arbeten. Ibland som texturer för någonting figurativt andra gånger som något mer abstrakt. "Att förstå är att se mönster" har idéhistorikern Isaiah Berlin sagt.

7 Tid att teckna, tid att tänka

Vad det är i just tecknandet som lockar mig har jag länge funderat på, men har ändå inte kommit fram till ett entydigt svar. Teckning fungerar för det mesta också som utgångspunkt då jag uttrycker mig i något annat medium. Tillgänglighet för teckning är nog även en påverkande faktor. Det går i princip att teckna var och när som helst om tillfälle ges bara man har något att teckna med och teckna på. Teckning är nog mitt sätt att handskas med och förstå livets och världens komplexitet, genom att bryta ner dem i mindre beståndsdelar. Teckning fungerar även för mig som en flykt in i de egna tankarna, något som känns som en bristvara speciellt i vår tids teknologiberoende samhälle. Vi lever ett liv där allt ska gå snabbt och vi omges av tekniska distraktioner. Vårt personliga rum för egna reflektioner och tankar har bara krympt. Teknologi är inte av ondo, men vår förhållning till den tar vi för givet. Detta märks bäst då tekniken strular och tålmodet sätts på prov.

8 Den röda pennan

En tanke som uppstod under arbetets gång var min förhållning till en av de fem färgers kulspetspennor jag använt mig av i mitt examensarbete. Den röda kulspetspennan väcker starka associationer om vad den har för funktion. Då jag ser den dyker det som första bild upp ett korrigerat prov, något det visade sig att jag inte var ensam om då jag hörde mig för med andra. Jag stötte även på en forskning som har gjorts där det framgick att de som använde sig av röd penna vid korrigering tenderar att vara mer kritiska än de som använder blå penna.

9 Inspiration

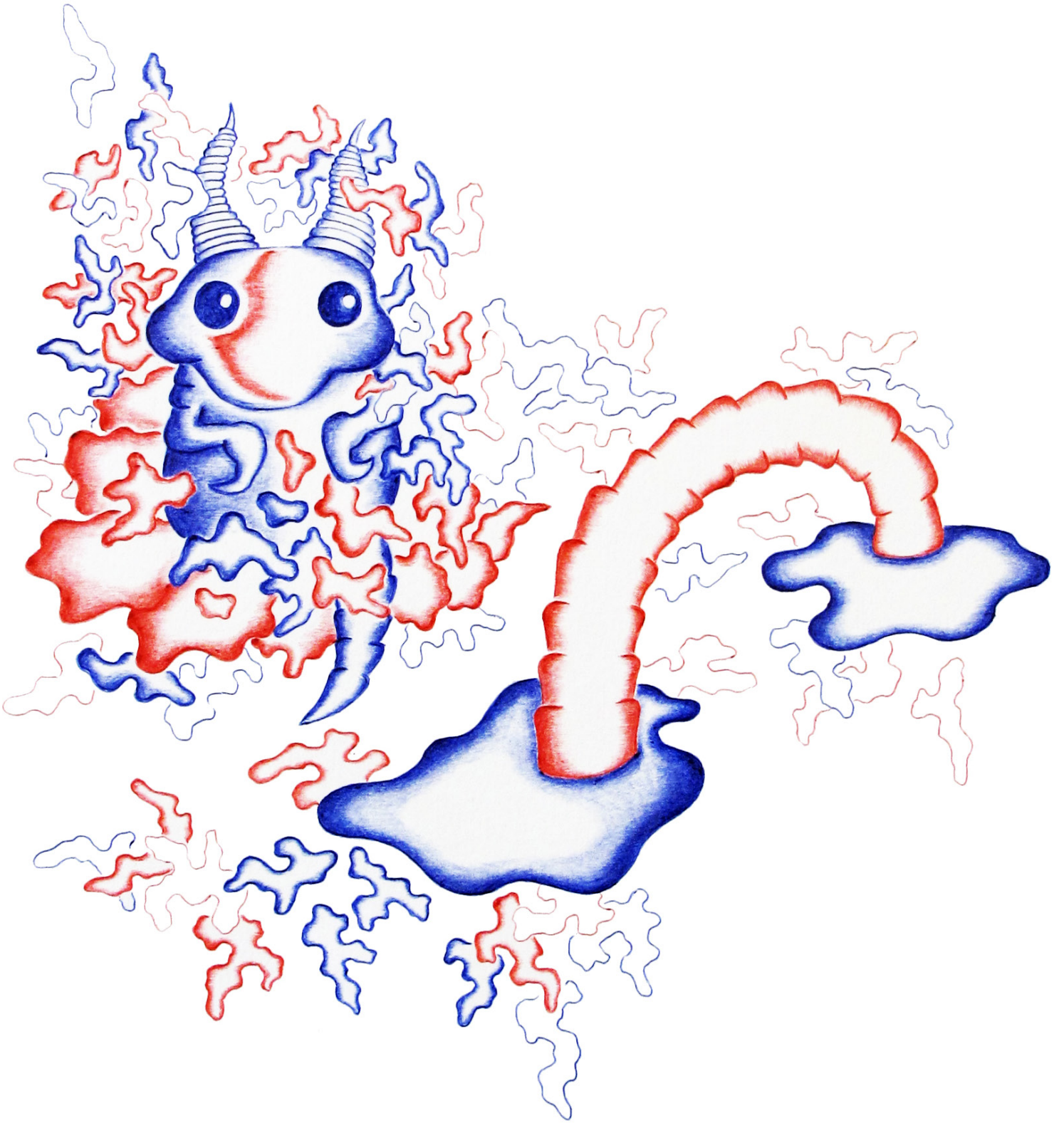
Var inspirationen till sådant jag skapar kommer ifrån är ingen lätt sak att klargöra, då man ändå alltid skapar någon slags medveten eller omedveten förhållning till i princip allt man befattar sig med. Två visuella uttryck som jag med säkerhet kan säga har format min konst och konstsyn är serieteckning och videospel. Ingetdera av dessa uttryck anses vara konst, men båda innehar element som går att jämföra med konst.

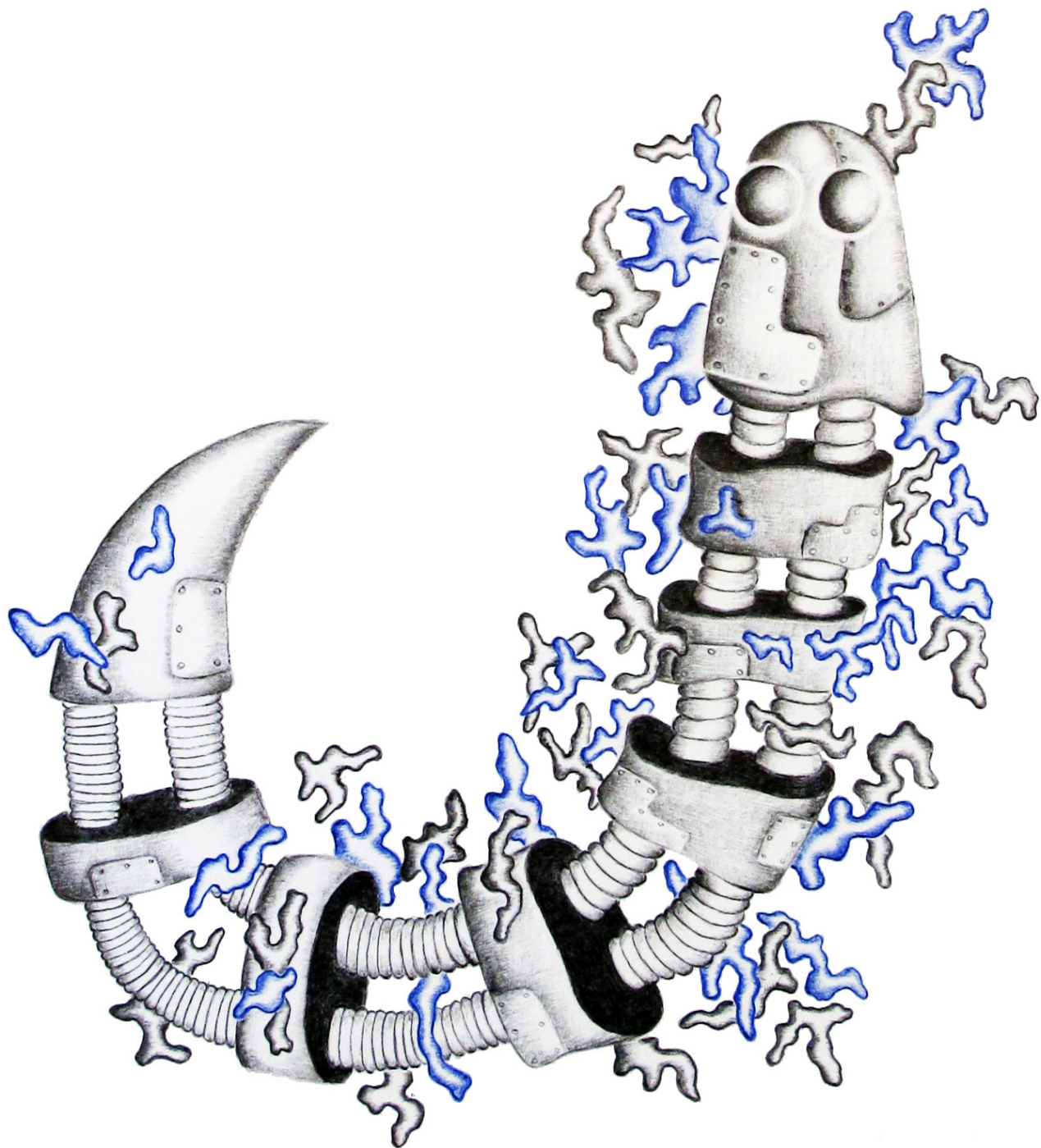
Det som fascinerar mig i serieteckning är egentligen inte någon specifik stil utan snarare hur det går att berätta genom att dela upp berättelser i bitar, sekvenser som bildar större helheter. Kopplingen mellan hur serier oftast är uppbyggda och det jag nämnde om hur helheter blir enklare att förstå då det delas upp i mindre beståndsdelar tycker jag är rätt så tydlig.

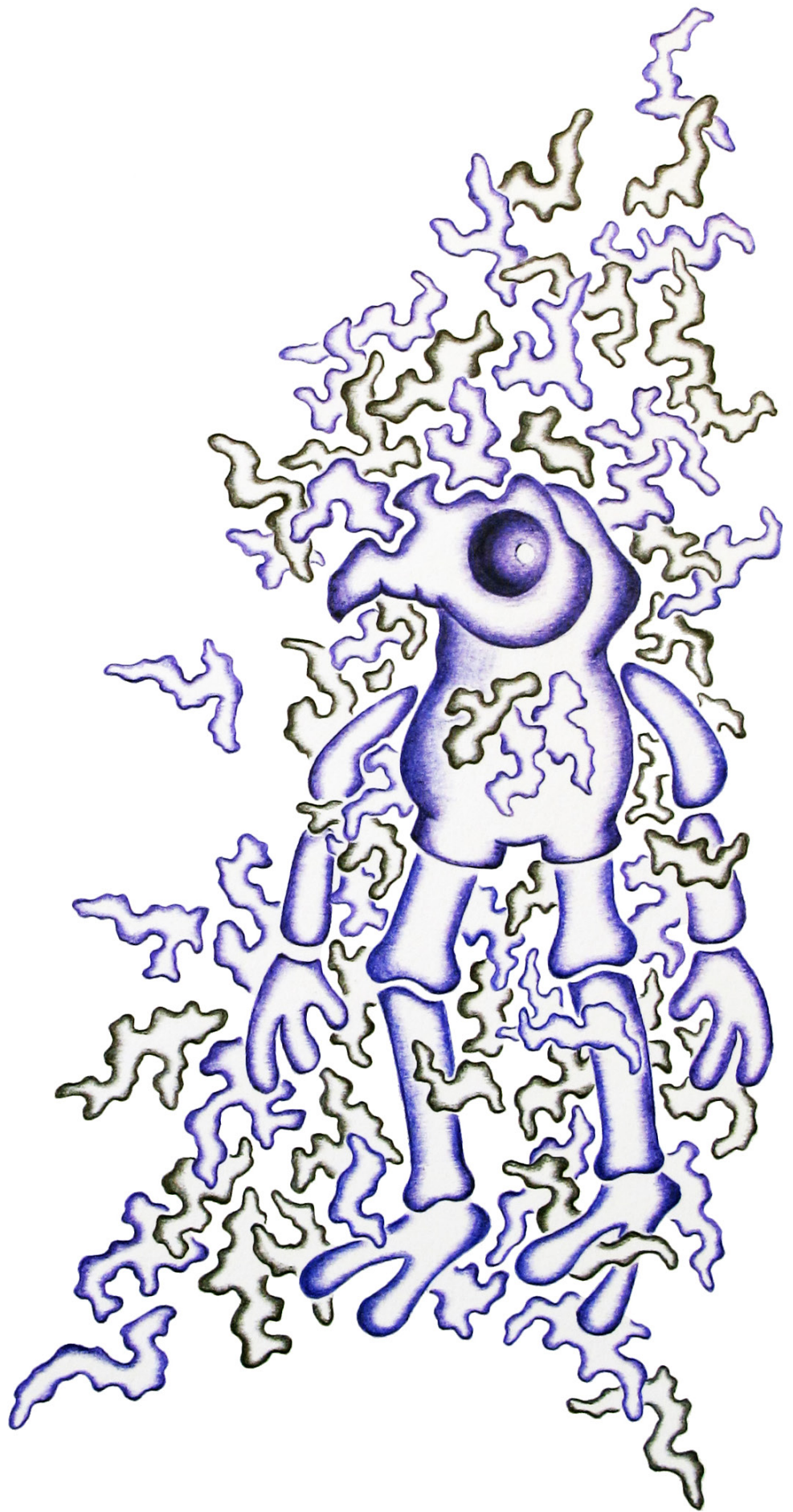
Hur videospel inspirerar mig handlar mera om en interaktivitet där spelaren själv kan fatta sina beslut enligt vissa förutbestämda utgångspunkter och begränsningar. Denna interaktivitet tror jag även finns inom konsten oberoende av vilken form ett konstverk har, för finns det någonting som tilltalar eller väcker tankar och känslor så sker det ju en interaktion mellan åskådare och verk.

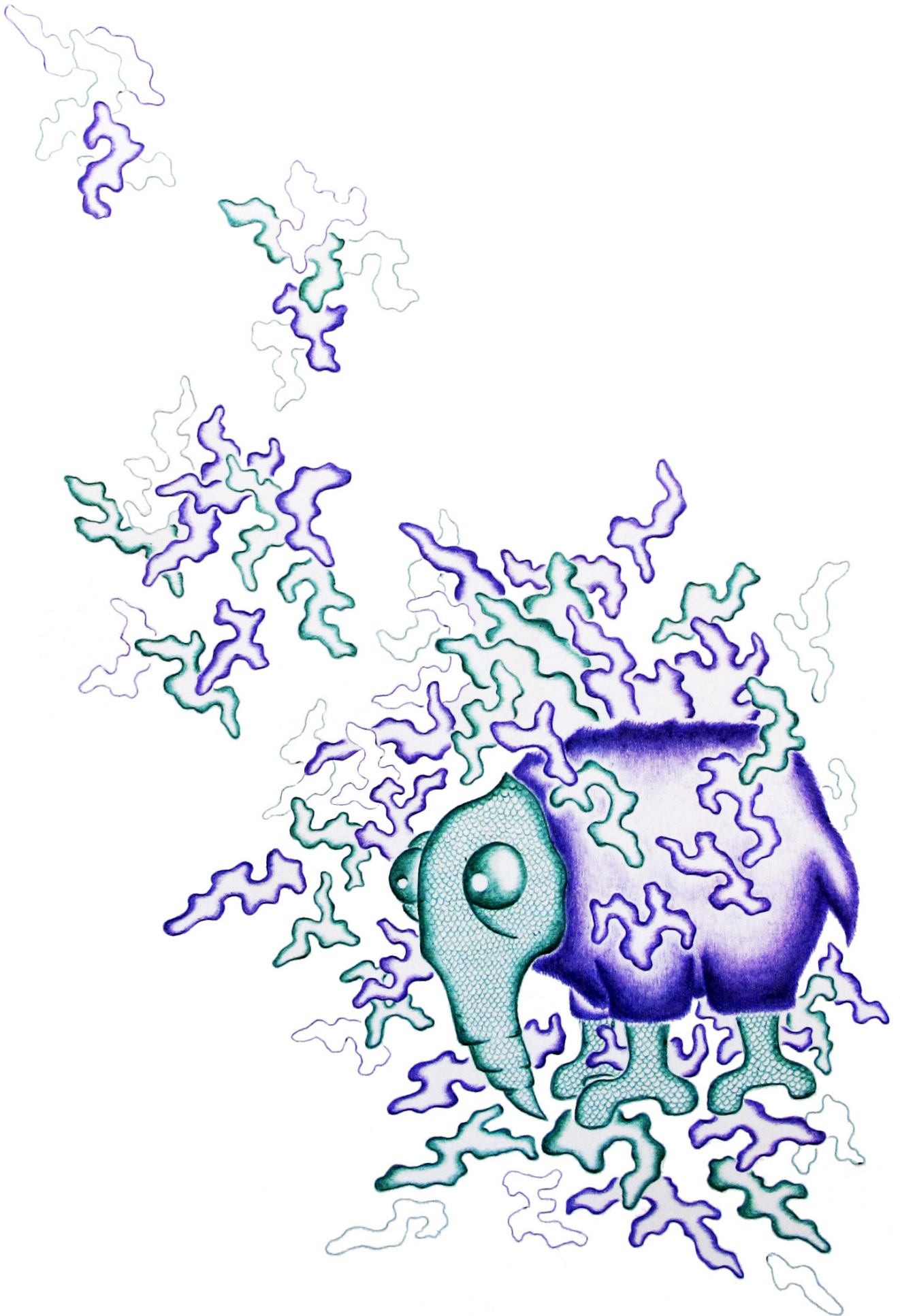
10 Kulspetspennans framtid

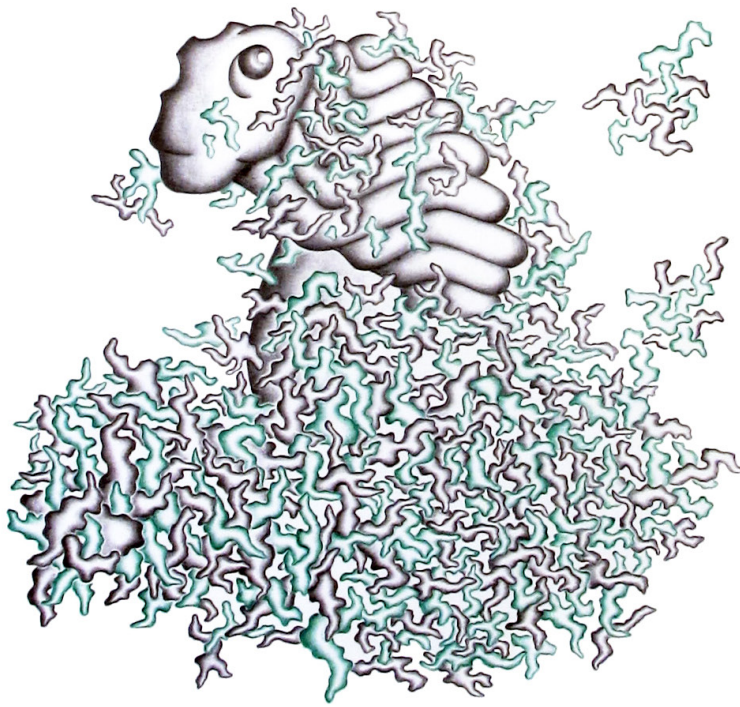
Hur framtiden för kulspetspennan ser ut är oklar. Trots att det mesta ersätts med någonting nytt verkar kulspetspennan ännu vara ett verktyg som används flitigt. Möjligen är det tillgängligheten som tilltalar men även det personliga i något handskrivet och dess relativt utforskade möjligheter inom konsten. Det mesta går att ersätta men inte människan.

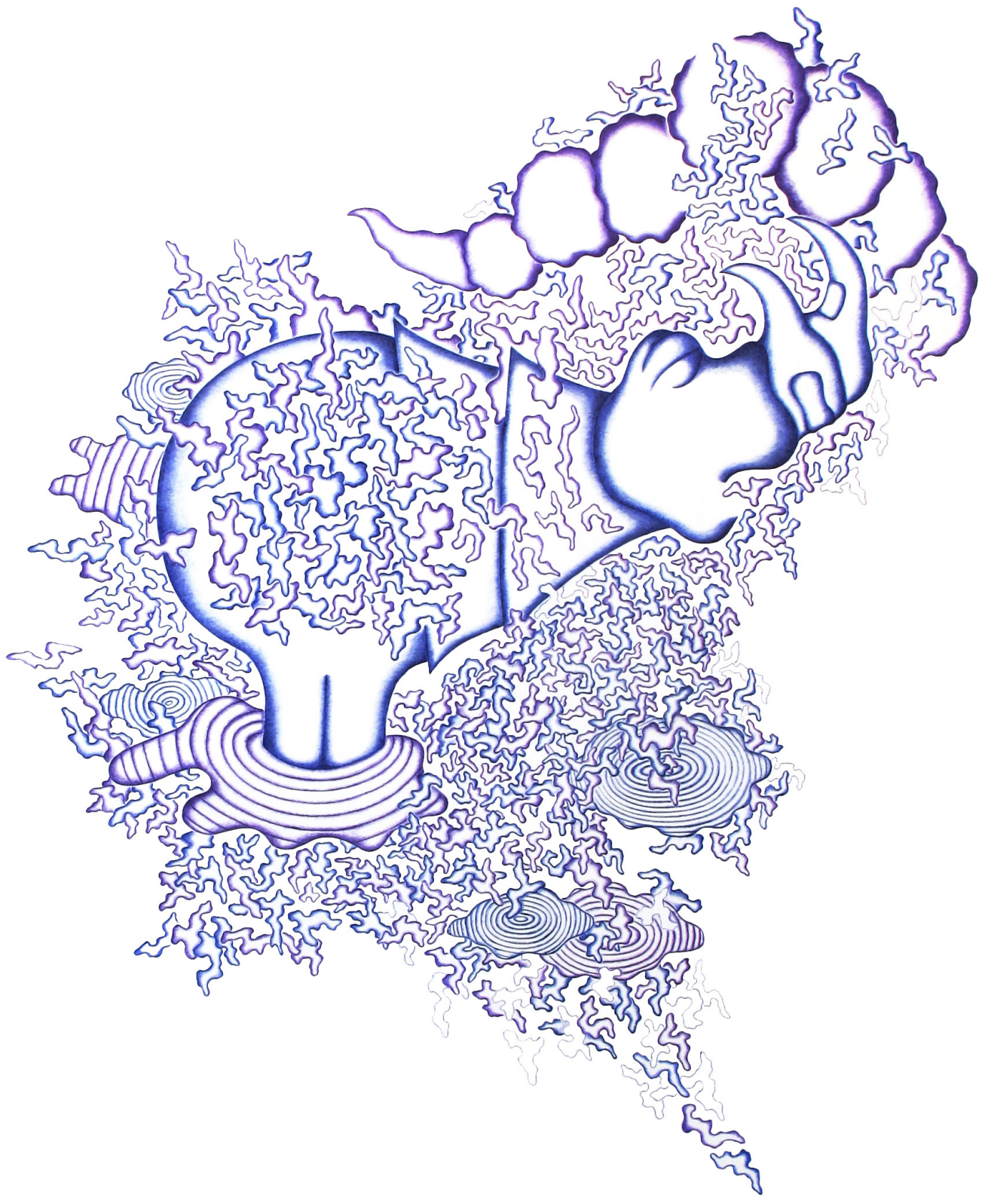

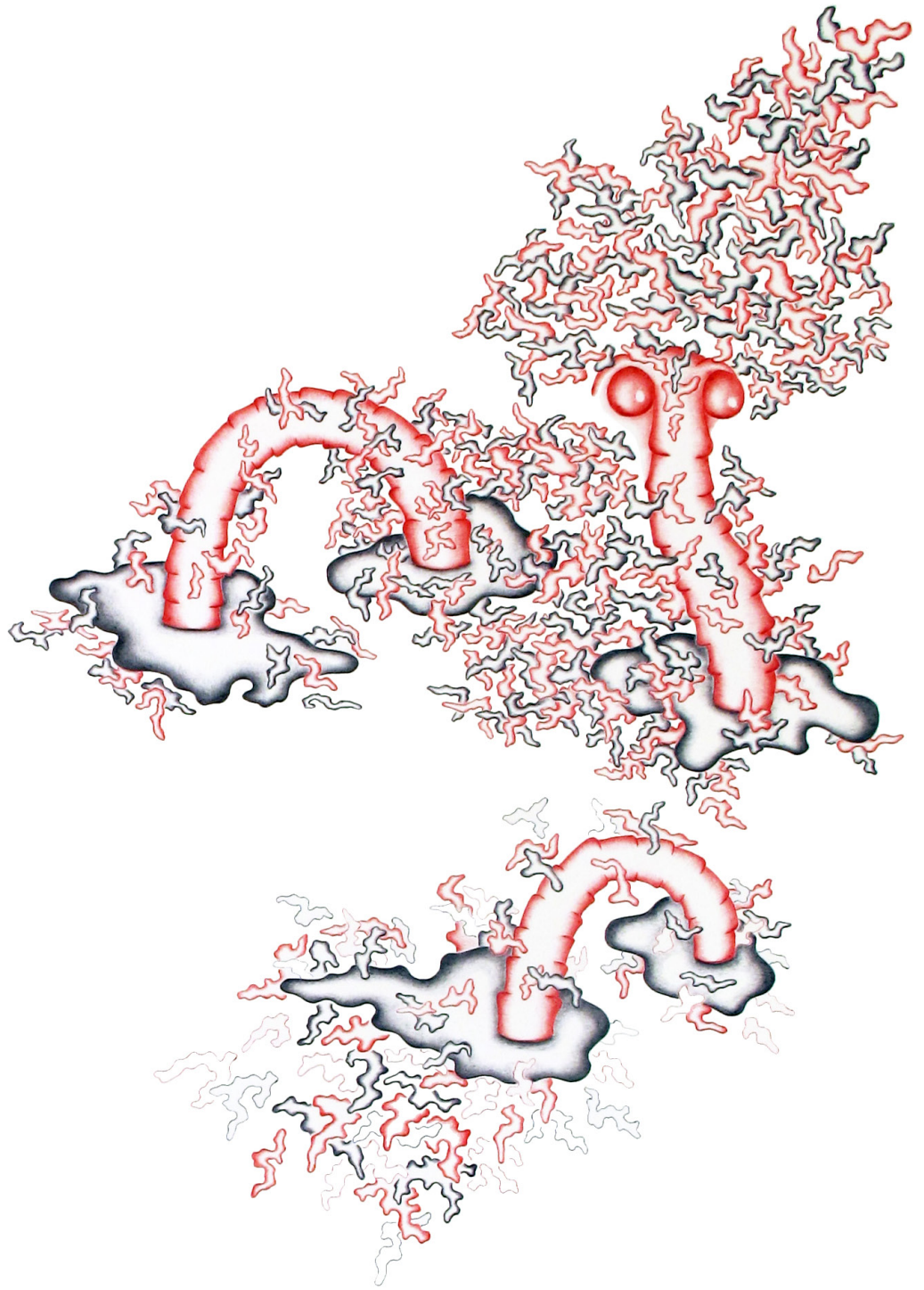

Källförteckning

Bellis, M. (u.å). A Brief History of Writing Instruments Part 3: The Battle of the Ballpoint Pens, About.com
<http://inventors.about.com/library/weekly/aa101697.htm> (hämtat 10.3.2014)

Carey, S. (2010). The red pen effect, Sentence first.
<http://stancarey.wordpress.com/2010/06/22/the-red-pen-effect/> (hämtat 20.3.2014).

Hills Orford, E-J. (2014). Ballpoint Art: How Pens Changed The Artistic World, Decoded Past.
<http://decodedpast.com/ballpoint-art/4650> (hämtat 2.3.2014).

Klein, R. (2013). Ballpoint Pen Drawing Since 1950, The Aldrich Contemporary Art Museum, Connecticut.
<http://www.aldrichart.org/exhibitions/ballpoint.php> (hämtat: 24.2.2014).

Moldova, G. (2012). Ballpoint: A Tale of Genius and Grit, Perilous Times, and the invention that Changed the Way We Write, North Adams, Massachusetts, New Europe Books.

Morse, T. (2014). Making Cutting-Edge Art with Ballpoint Pens, ARTnews.
<http://www.artnews.com/2014/01/08/great-art-made-with-ballpoint-pens/>
(hämtat 5.3.2014).

Tack till

Albert Braun, Göran Torrkulla, Ingela Bodbacka-Rak, Robert Back,
Leif Strengell, Anneli Holmström, Arto Penttinen, Bo Forsander,
Joakim Finholm, Mikael Paananen, Fredrik Enges,
Linda Huldén, Andreas Lehtinen, Susanne Knoff, Oskari Ania, Matias Ekholm,
Frank Hydén, Vivi-Maria Jäntti, Sandra Joukodóttir, Soile Kujala,
Hannele Lammi, Oskar Magnusson, Björn Riska, Carolina Rögård,
Ursula Sepponen, Linn Skaghammar, Jasmin Storgårds

Familjen, släkt och vänner

Yrkeshögskolan Novia
Utbildningen för bildkonst
Köpmansgatan 10
68600 Jakobstad, Finland

www.bildkonst.fi

YRKESHÖGSKOLAN
NOVIA